



ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВОСУДДЯ

В И С Н О В О К

**щодо проекту Закону про внесення змін до частини першої статті 164
Сімейного кодексу України
(щодо розширення підстав позбавлення батьківських прав)
(реєстр. № 6463 від 18 травня 2017 року)**

Комітет з питань правової політики та правосуддя на засіданні 3 жовтня 2017 року (протокол № 63) розглянув на відповідність Конституції України проект Закону про внесення змін до частини першої статті 164 Сімейного кодексу України (щодо розширення підстав позбавлення батьківських прав) (реєстр. № 6463 від 18 травня 2017 року), поданий народними депутатами України Немировським А.В. та іншими (далі – Законопроект).

Згідно з пояснювальною запискою метою Законопроекту є запровадження додаткової підстави для позбавлення батьківських прав.

Для досягнення мети авторами пропонується доповнити частину першу статті 164 Сімейного кодексу України приписом, яким передбачається, що мати, батько можуть бути позбавлені судом батьківських прав, якщо вона, він засуджені за вчинення умисного кримінального правопорушення щодо одного з батьків, а не лише щодо дитини.

Вирішуючи питання про відповідність Законопроекту положенням Конституції України, Комітет виходить з такого.

В Основному Законі України визначається, що Україна є правовою державою (стаття 1), органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України (частина друга статті 6), Конституція України має найвищу юридичну силу, закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (частина друга статті 8), чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України (частина перша статті 9).

Конституцією України встановлено, що дитинство, материнство і батьківство охороняються державою (частина третя статті 51).

При цьому, статтею 32 Основного Закону України визначено, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод проголошено, що кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб (стаття 8).

У рішенні Європейського суду з прав людини у справі «Хант проти України» від 7 грудня 2006 року зазначено, що позбавлення батьківських прав, як втручання в право на повагу до сімейного життя, не становить порушення статті 8 Конвенції, якщо воно здійснене «згідно із законом», відповідає одній чи кільком законним цілям, про які йдеться в пункті 2 статті 8 Конвенції, і до того ж є необхідним у демократичному суспільстві для забезпечення цих цілей (пункти 49, 50).

У зазначеному Рішенні вказано, що між інтересами дитини та інтересами батьків повинна існувати справедлива рівновага і, дотримуючись такої рівноваги, особлива увага має бути до найважливіших інтересів дитини, які за своєю природою та важливістю мають переважати над інтересами батьків (пункт 54).

Сімейним кодексом України передбачено, що позбавлення батьківських прав – є одним із способів захисту прав та інтересів дитини, а також санкцією за протиправну поведінку матері або батька.

Відповідно до Загальної декларації прав людини ООН (частина друга статті 25) діти мають право на особливе піклування і допомогу.

У Декларації прав дитини (Резолюція 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1959 року) зазначено, що дитина, внаслідок її фізичної і розумової незрілості, потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи належний правовий захист. Дитині законом та іншими засобами має бути забезпечений спеціальний захист і надані можливості та сприятливі умови, що дадуть їй змогу розвиватися фізично, розумово, морально, духовно та соціально, здоровим і нормальним шляхом, в умовах свободи та гідності. При ухваленні з цією метою законів основною метою має бути найкраще забезпечення інтересів дитини (принцип 2). Дитина за будь-яких обставин має бути серед тих, які першими одержують захист і допомогу (принцип 8).

Згідно з положеннями Конвенції про права дитини 1989 року (частини перша, друга статті 3), ратифікованої Україною 27 лютого 1991 року, в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини. Держави-учасниці зобов'язуються забезпечити дитині такий захист і піклування, які

необхідні для її благополуччя, беручи до уваги права й обов'язки її батьків, опікунів чи інших осіб, які відповідають за неї за законом, і з цією метою вживають всіх відповідних законодавчих і адміністративних заходів.

До того ж, статтею 39 вказаної Конвенції визначено, що держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів для сприяння фізичному та психологічному відновленню та соціальній інтеграції дитини, яка є жертвою, зокрема, будь-яких видів нехтування, будь-яких жорстоких або принижуючих гідність видів поведінки чи покарання. Таке відновлення і реінтеграція мають здійснюватися в умовах, що забезпечують здоров'я, самоповагу і гідність дитини.

Водночас, слід враховувати правову позицію Верховного Суду України, висловлену в постанові Пленуму «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав» від 30 березня 2007 року №3. Згідно з пунктом 15 Постанови, зокрема, позбавлення батьківських прав (тобто прав на виховання дитини, захист її інтересів, на відібрання дитини в інших осіб, які незаконно її утримують, та ін.), що надані батькам до досягнення дитиною повноліття та ґрунтуються на факті спорідненості з нею, є крайнім заходом впливу на осіб, які не виконують батьківських обов'язків, а тому питання про його застосування слід вирішувати лише після повного, всебічного, об'єктивного з'ясування обставин справи, зокрема ставлення батьків до дітей.

При цьому, Європейський суд з прав людини у рішенні «Савіни проти України» від 18 грудня 2008 року звернув увагу, що суд також повинен врахувати, чи самим дітям було надано можливість висловити свою думку, коли цього вимагали обставини (пункт 51).

Відповідно до Конституції України (пункт 6 частини першої статті 92) виключно законами України визначаються засади охорони дитинства, материнства, батьківства. Прийняття законів Основний Закон України відносить до повноважень Верховної Ради України як єдиного органу законодавчої влади в Україні (стаття 75, пункт 3 частини першої статті 85).

Враховуючи викладене, Комітет дійшов висновку, що проект Закону про внесення змін до частини першої статті 164 Сімейного кодексу України (щодо розширення підстав позбавлення батьківських прав) (реєстр. № 6463 від 18 травня 2017 року), поданий народними депутатами України Немировським А.В. та іншими, не суперечить положенням Конституції України.

Голова Комітету



Р.П. КНЯЗЕВИЧ